

REETTA HÄNNINEN

Taistelujen nainen

Tekla Hultin ja kamppailu vapaudesta

Helsingissä Kustannusosakeyhtiö Otava

Tekstin- ja tiedonlouhinta kielletty.
Text and data mining prohibited.

Copyright © Reetta Hänninen ja Kustannusosakeyhtiö Otava 2026

Tekstin- ja tiedonlouhinta kielletty.

ISBN 978-951-1-51895-2

OTAVA
KIRJAPAINO
Keuruu 2026

Sisällys

Maaliskuu 1907	9
Lapsuuden idylli	11
Jaakkima	11
Sukuipiiri	16
Nukkekaappi, puukko ja lapsuuden muistot	21
Tavallista pidempi koulutie	23
Kotikoulusta maailmalle	23
Tyttopensionaattilainen	26
Theklasta Teklaksi	30
Sukupuolestaan vapautetut	37
Ydinjoukko	37
Avarammille aloille	45
Naisten hajottava tulva	52
Kiihkeä aika	58
Politiikan tarkkailija	58
Nuoret suomalaiset	64
Päivälehteläinen	67
Toimittajan arkea	71
Aina vain eteenpäin	76
Oma työ ja työväki	76
Maailma aukeaa maisterille	81
Arkiston pölyssä	87
Neiti tohtori	92

Luopumisia ja uusia alkuja	96
”Hemrepublik”	96
Sairasvuoteen äärellä	100
Pariisiin kevät	104
”La petite Finnoise”	108
Salama kirkkaalta taivaalta	113
Helmikuun manifesti	113
Salainen työ alkaa	117
Isänmaan Ystävää	120
Vielä kerran Pariisi	123
”Älä mainitse nimiä”	128
Naiskagaali järjestäytyy	128
Kiehtova vaaran tunne	134
Maastakarkotuksen uhka	137
Ilon päiviä	142
Hengähdystauko	147
Oikeus ääneen	154
Naisasianainen?	154
Äänioikeus – mutta kenelle?	158
Suurlakon tiiviit päivät	165
Äänioikeudesta tulee totta	174
Valtiollinen täysi-ikäisyys	181
Varpuset ja pääskysset nokikkain	181
”Valituksi tulen otaksuttavasti kuitenkin”	185
Katkera herääminen	188
Pettymyksen jälkeen	192
Politiikan arkipäivää	196
”Suomen järkevin nainen” eduskuntaan	196
Kansainvälinen kuuluisuus	201
Pääskysneiti ja yötyökielto	204
Pakkoloma Tilastollisesta päätoimistosta	210
Kesäelämää paratiisiin tapaan	212

Maailma ja Suomi sodissa	215
Rauhan kevät	215
Pimennysverhojen takana	217
Tsaari kaatuu – kuka ottaa vallan?	224
Itsenäisyysmiesten joukossa	229
Henkipattona punaisessa Helsingissä	234
Interregnum	240
Vapautus	240
Saksasta turva ja kuningas	245
”Mikä hornanhenki tässä maassa piilee?”	251
Haaveiden haaksirikko	254
Sotatapparan heiluttaja	260
Hajoaminen	260
Uusi poliittinen koti	265
Ensimmäinen presidentti	275
Rauhaa vai rautaa rajalle?	279
Synkkä sovinto	285
Hidas irrottautuminen	290
”Tympäisee koko meininki”	290
Hurskaat haihattelijat ja kansojen kamppailu	299
Päiväkirjat julki	304
Hauras täti	308
Väsyneet sotavuodet	312
Thekla Johanna Virginia ja hänen jälkimaineensa . . .	315
Thekla	315
Johanna	316
Virginia	317
Mallitarina edistyksestä vai kokonaiskuva ihmisestä? .	319
Kiitokset	323
Lähteet ja kirjallisuus	325
Viitteet	333
Henkilöhakemisto	357

Maaliskuu 1907

Ensimmäisten eduskuntavaalien tuloksia laskettiin monta päivää. Kaiken piti olla varmaa: nuorsuomalaiset nousisivat voittoon, kovasta työstä tulisi vihdoon korvaus.

Tekla Hultin odotti. Kokouksia toisensa jälkeen, yskittäväää tupakansavua, satunnaisia rasvaisia vitsejä, loputtomia puheita, väitelyitä puoluekokouksissa, yöhön saakka venyneitä iltoja toimituksessa, hermot äärimmilleen jännittänyttä vastarintatyötä, naisten äänioikeuden puolesta agitointia. Lukemattomat tunnit kokoushuoneissa, kabineteissa, valiokuntasihteerinä säätyvaltiopäivillä, työväenvaltuuskunnan hallituksessa ja ahtaissa kunnantuissa, joiden ilma oli määristä villavaatteista raskas. Puheita, pönttäämistä, kirjoittamista, kääntämistä, toisten innostamista, pilkan sietämistä. Nyt se kaikki lopulta palkittaisiin.

Kun ääntenlasku vihdoin oli valmis, ei mikään mennyt niin kuin piti. Venäläistämistä vastaan kamppailleet nuorsuomalaiset, jotka vielä vuosikymmen aiemmin olivat kohauttaneet radikaalilla uudistusohjelmallaan, pärjäisivät hädin tuskin Ruotsalaiselle puolueelle. Vanhasuomalaiset, nuo kalkkeutuneet venäläisten myötäilijät, juhlivat lähes neljännesmiljoonan äänen saalistaan. Ja vaalien todellinen voittaja oli sosiaalidemokraattinen puolue, jota oli äänestänyt 329 946 suomalaista.

Naiset olivat ensi kertaa ehdolla, ja heitä myös valittiin. Tekla etsi turhaan nimeään listasta. Nuorsuomalaisista naisista läpi oli mennyt kaksi, mutta hän oli jäänyt ulkopuolelle. Henkilökohtainen tappio karvasteli kitkeränä. Tekla oli tottunut olemaan ensimmäinen nainen, ainokainen miesten joukossa, rajoja ylittävä poikkeustapaus. Ja mitä nyt – valituksi tuli ompelijattaria ja kansakoulunopettajia, ihmisiä,

joiden kokemus, koulutus ja ansiot eivät olleet lähelläkään hänen tasoaan. Kirkkain saavutus, pääsy maailmanhistorian ensimmäisten naiskansanedustajien joukkoon, oli mennyt sivu suun.

Luovuttaa ei kuitenkaan voinut.

Lapsuuden idylli

Jaakkima

Jaakkimaa ei enää ole. Se on jäänyt itärajan taakse kahteen kertaan. Ensin keväällä 1940 talvisodan rauhanehtojen astuessa voimaan, toisen kerran syksyllä 1944, kun hetkeksi jälleenasutetut alueet menetettiin taas. Loppuvuodesta 2023 suljetun rajan takana on nyt ЯККИМА, syrjäinen kylä, jonka rapistuvalla luterilaisella kirkkomaalla on edelleen Tekla Hultinin ja hänen siskonsa Aldythin yhteinen hauta sekä heidän vanhempiansa Julius ja Edla Hultinin viimeiset leposijat.

Aikanaan tämä kahdeksantuhannen asukkaan pitäjä Laatokan kainalossa oli Teklalle koti – ja enemmänkin. Se oli paikka, jonne hän katsoi kuuluvansa, jonka ihmisiin hän samaistui ja jota hän halusi varjella kaikella sillä vaikutusvallalla, jota hänelle oli suotu.

Kotitalo oli nimeltään Peltola. Se sijaitsi lähellä pappilaa Jaakkimavaaralla, tai yksinkertaisesti Vaaralla. Laatokalle oli matkaa joitakin kilometrejä, mutta tuo valtava järvi siinsi ikkunoista, niin korkealla kotitalo oli. Vielä vuosikymmenien jälkeenkin Tekla kuvaili innostuneesti Peltolan pihan elävää kukkaloistoa: keltaisia leinikkejä, kaulnokaisia, narsisseja, esikoita, harjaneilikoita, ritarinkannuksia ja ukonhattuja, tuomen, pihlajan ja syreenien tuoksua sekä keskikesän ranskanruusuja. Puutarhan hiekkakäytävät sopivat juoksuleikkeihin, ja pihan perälle, syreenin ja akaasian väliseen auringontäplittämään hämärään haudattiin pikkulinnut, jotka kissa oli tappanut.¹

Hultinien perheen viiden lapsen leikit levittyivät pihaa kauemmaskin. Tallin ja liiterin edustalla leikittiin rosvoa ja poliisia, ja niiden katot olivat oivia kiipeilypaikkoja. Lapset jakautuivat iän mukaan.

Nuorimmat Aldyth ja Hjalmar muodostivat parivaljakon ja kolme vanhempaa sisarusta Tekla, Elis ja Helfrid eli Helli kolmikon.

Yksi mieluisimmista leikkipaikoista oli kirkonkylää halkovan pienen mutkittelevan joen äärellä. Joki erotti Peltolan viereisestä talosta, jonka nimi oli Hökkölä. Siellä asuivat Jaakkiman kappalaisen Alexander Wilhelm Lyran lapset, Hultinien katraan läheisimmät leikkiverit. Hökkölään pääsi Peltolasta nopeimmin kulkemalla hevoshaan läpi ja ylittämällä joen. Aikuisten silmissä se tosin oli, ainakin kuivaan aikaan, vain pahainen puro, mutta lasten mielikuvituksessa se veti vetoja mahtavammallekin virralle.

Joki se virallisesti olikin, Aurajoki. Varsinaissuomalaisen kaimansa tavoin Aurajoen vesi oli ruskeaa, mutta yhtä kaikki siinä pestiin sekä Hultinien että Lyran perheen pyykit. Niin kutsuttu suurpyykki oli aina tapaus. Silloin pyykkipataan pantiin vaatteiden lisäksi lakanat, tyynyliinat, pyyhkeet ja kaikki muu mahdollinen. Operaatio oli raskas liottamisineen, keittämisineen, huuhtelemisineen ja ripustamisineen. Lapsille päivä oli kuitenkin hauska, sillä silloin rannassa tapahtui aamusta iltaan. Työn suorittaneet piit saivat palkakseen ylimääräiset kahvit, jotka Edla Hultin ja Ida Lyra tarjosivat heille pyykkirintaan.

Lapset myös uivat Aurajoessa. Ainakin nuoremmalla iällä tämä tapahtui ilman uimapukuja, sillä ne eivät kuuluneet ”säädylisyyden vaatimuksiin”. Uimapaikan vieressä oli virtakohta, jossa uivat vain rohkeimmat ”isot pojat”, ja siihen Tekla ei uskaltanut. Ruskeaa puroa kirkaammat uimavedet odottivat läheisen Paikjärven rannalla. Siellä oli Teklan isoisältä kruunuvouti Savanderilta peritty vanha, yksikerroksinen mutta melko suuri talo, joka oli aikanaan rakennettu venäläiselle upseerille. Talo oli siirretty Paikjärven rannalle Lahdenpohjasta, Jaakkiman syvästä luonnonsatamasta Laatokan rannalta.

Hultinit muuttivat Rantalaan joka kesä – tai ainakin äiti ja lapset, sillä isä Julius jäi Peltolaan valvomaan maataloustöiden sujumista. Maalle muuttaminen kuului sivistyneistön tapoihin, ja vaikka Hultinit asuivat Jaakkimavaarassa käytännössä maaseudulla, rytmitti kesäpaikalle siirtyminen heidänkin elämäänsä.

Jos Jaakkimavaara ja erityisesti Peltola oli Teklan elämässä idylli, oli Rantala jotain vieläkin suurempaa: kesäparatiisi, lapsuuden ikuisten kesien näyttämö, sisarusten ja äidin yhteinen rauhan tyyssija. Siellä henkikirjoittaja Hultinin lapset saivat vapautua pakollisista kengistään, poimia kukkia ja marjoja, uida Paikjärven kirkkaissa vesissä ja onkia. Viimeksi mainittu olikin yksi Teklan lapsuuden lempipuuhesta. Hän saattoi nököttää vuokraviljelijän pikkupoikien kanssa tuntikautia rantakivellä tai seistä vedessä leninki ylös käärittynä. Kerran Teklan korvaan tarttui toisen lapsen huolimattomasti heittäjä koukku, mutta se saatiin irti ompelusaksilla.

Pihat, joen varsi ja puutarha olivat sallittuja leikkipaikkoja, mutta kauas metsään ei saanut lähteä. Hultinien lasten elämään kuului tiettyjä sääntöjä. Ne kertoivat osittain perheen asemasta, joka asetti vaatimuksia myös lapsille, kuten kielto kulkea kesäisin paljain jaloin. Tähän kieltoon äiti tosin teki poikkeuksen, kun päästiin Rantalan rauhaan. Osin säännöt kertovat myös kevyemmästä elämästä kuin leikkitovereilla. Moni Jaakkimavaaran lapsi komennettiin paimeneen syvälle metsään, ja toisinaan pienet paimenpojat ja -tytöt tulivat itkien kotiin mukanaan hätäntynyt karjalauma, josta karhu oli verottanut lehmän tai kaksi. Hultinien lapset eivät tällaisiin tilanteisiin joutuneet, eikä heillä ollut syvälle metsään mitään asiaa. He vain kuuluivat toisten lasten puhuvan hurjista kohtaamisista karhujen kanssa tai kiinnostavista leikkipaikoista, kuten sileästä ja jyrkästä ”Pers’kalliosta”, jota paimenessa olevat lapset laskivat istualtaan.

Hultinien sisarukset kuitenkin leikkivät monenlaisten lasten kanssa. Myöhemmin kirjoittamissaan nuoruusmuisteluissa Tekla mainitsi, ettei hän tehnyt eroa sen mukaan, mikä leikkitoverin yhteiskunnallinen asema oli.

Me leikimme siksi yhtä lailla renkien ja maanviljelijöiden lasten kanssa. Emme lainkaan halveksuneet heidän kehoja vaatteitaan, pikemminkin kadehdimme heidän vapaata paljasjalkaelämäänsä.²

Mitä luultavimmin huono-osaisemmat lapset kyllä huomasivat eron kengällisten ja kengättömien välillä, eikä Teklakaan varmasti olisi vaihtanut osaansa heikosti vaatetettujen rengin lapsien kanssa. Hänen näkökulmastaan katsoen erot oli kuitenkin helppo ohittaa, mikä näkyy myös tavassa, jolla Tekla muisteli äitinsä suhtautumista vähäosaisempiin leikkivereihin. Vanhemmalla iällä hän kirjoitti vaatimattomasti olleensa ”kansanvaltainen tai kansanomainen koko elämäni, vaikka en pidäkään sitä minään erityisenä ansiona”. Tästä asenteesta hän kiitti äitiään.

Hän antoi käytännönläheisellä uskonnollisuudellaan ilman mitään hurskastelevia ohjeita meidän ymmärtää, että kaikki ihmiset ovat yhtä hyviä meidän Herramme silmissä ja että kaikkien tulisi kohdella toisiaan sen mukaisesti.³

Äidin toiminnan käytännönläheinen tasavertaisuus näkyi siinä, että hän antoi lastensa leikkiä vähäväkisten kanssa – ei kuitenkaan rajoituksetta. Leikkivereiden hiuksissa ei saanut olla syöpäläisiä, kädet piti tarkastaa syyhyn varalta, eivätkä he saaneet opettaa Hultinien lapsille huonoja tapoja. Tasavertaisuudessa oli siis omat reunaehdot ja avarakatseisuudessa mukana tietoisuus siitä, että toiset lapset olivat tasavertaisempia kuin toiset.

Tekla ei itse nähnyt tätä ristiriitaa kirjoittaessaan lapsuudestaan. Hän piti äidin käytöstä ja omia lapsuudenkokemuksiaan pohjana myöhemmälle elämälleen kertoessaan paitsi kansanvaltaisuudesta myös siitä, miten hän oli aina tullut hyvin toimeen työväen kanssa ja miten myöhemminkin keskustelu talonpoikien ja työmiesten kanssa oli tuntunut hänestä ”maailman helpoimmalta ja luonnollisimmalta asialta”. Renkien ja maataloustyöntekijöiden lasten nimiä hän ei kuitenkaan mainitse, ja parhaat ystävät olivatkin kappalaisen lapset Hökkölän talosta: etenkin perheen kaksi vanhinta poikaa Johannes ja Martti olivat Teklan ja Eliksen läheisiä tovereita.⁴

Omaa kotielämäänsä Tekla kuvasi myöhemmin aineellisesti lähes niukaksi. Totta on, etteivät Hultinit rahoissa kieriskelleet. Henki-

kirjoittajan tulot eivät olleet järin suuret, joten Julius Hultin joutui leventämään leipäänsä toimimalla läheisten maatalojen veronkantajana. Rahat tilitettiin maat omistavalle venäläiselle kreivi Aleksei Musin-Puškinille.

Vaativattoman lapsuuden Tekla näki ihanteellisena. Hän muisteli, miten sisarusten kesteihin riittivät yleensä korput tai pullaviipale, erityiseksi herkuksi taas vesipuolukat siirapin kanssa tai äidin joistain hienommista juhlista tuliaisina tuomat mantelikranssinkappaleet ja luumutortut. Appelsiineja Tekla muisti nähneensä ensimmäistä kertaa kummisetänsä, nimismies Kronbergin luona. Samassa talossa tarjottiin myöhemmin myös Pietarista tuotua vesimelonia, jota osa vieraista luuli loheksi ihmetellen, miksi sitä tarjottiin sokerin kera.

Niukkuus oli kuitenkin kovin suhteellista. Hultinit elivät vaatimattomammin kuin sukupiirin vauraammat jäsenet mutta moniin naapuruston lapsiin nähden heidän taloudellinen tilanteensa oli vakaalla ja hyvällä pohjalla. Puitteet olivat vähintäänkin kohtuulliset – ainakin isä-Hultinin kuolemaan asti. Salissa oli taffelipiano, jota tytöt opettelivat soittamaan ja jonka äärellä vietettiin perhejuhlia ja äidin järjestämiä näyttikestejä.

Lastenkutsujen keskipisteenä olivat mielikuvitukseltaan rikkaan äiti-Edlan kehittelemät ohjelmanumerot: paperinuket elävöittivät hänen sepittämiään satuja, hänen kirjoittamiaan näytelmiä esitettiin yhdessä, lapset leikkivät ja opettelivat tanssimaan. Heidän ei tarvinnut tehdä työtä tai paimentaa karjaa, ja perheellä oli kaksi kotitaloa, Peltola ja Rantala, joiden välillä asumista saattoi vaihdella. Monella mittarilla Hultinien perhe tuli vähintäänkin kohtalaisesti toimeen ja lisäksi he kuuluivat yhteisössään kiistatta sivistyneistöön.

Sivistyneistöön kuulumista korosti kieli. Edla ja Julius Hultin olivat ruotsinkielisiä. Keskenään he keskustelivat omalla äidinkielellään mutta lapsilleen he puhuivat myös suomea. Kielen vaihtelu perheen sisällä ei ollut harvinainen ilmiö Suomessa 1800-luvun lopulla, jolloin fennomanian aate levisi sivistyneistön keskuudessa. Moni ruotsia puhuva vanhempi valitsi lapsilleen suomenkielisen koulutuksen, ja

osa sivistyneistöstä oli valmis jopa luopumaan omasta äidinkielestään suomenmielisyyden aatteen vuoksi. Hultinien perheessä ei menty näin pitkälle. Heidän kotonaan oli paljon ruotsinkielistä kirjallisuutta, jota myös luettiin, ja kaksikielisyydestä tuli luonteva osa Hultinien lasten elämää. Ruotsi näyttää säilyneen Teklalla vahvana kielenä. Unensa hän näki ruotsiksi, ja läheisten sisarusten välinen erittäin laaja, kymmeniä vuosia jatkunut kirjeenvaihto on poikkeuksetta käyty ruotsiksi.⁵

Kuitenkin myös Teklan käyttämä suomen kieli oli erittäin ilmeikästä ja sitä rikasti Laatokan Karjalan murre. Myöhemmin hän antoi kunnian kielensä eloisuudesta vanhalle Varpulle eli Teklan isoisän aikanaan paimeneksi palkkaamalle Valpuri Parikalle. Varpu oli armoitettu sadunkertoja, joka loihti Hultinien lasten eteen kokonaisia maailmoja. Hänet kutsuttiin usein lapsia viihdyttämään silloin, kun isä ja äiti lähtivät vieraisille. Tekla muisteli, miten ”hänen rikas mehukas kansankielensä rikastutti minun sanavarastoani enemmän kuin mikään muu ja herkistyi korvani elävän kansankielen eriskummallisuuksille”.

Myöhemmällä iällä, Hultinien jo myytyä Peltolan ja muutettua kuka minnekin, joutui Varpu ruotuvaivaiseksi. Eläkejärjestelmää ei ollut ja vanhuksat, joilla ei ollut huolenpitoon kykeneviä omaisia, kiersivät kylän taloissa viipyen aina vuorotellen yhden perheen elätettävänä. Kesällä, kun Edla tuli tyttärineen Helsingistä Rantalaan, sai Varpu viipyä heidän kanssaan muutamia viikkoja kerrallaan.⁶

Sukupiiri

Kun Thekla Johanna Virginia syntyi 18.4.1864, ympäröi häntä äidin, isän ja kyläyhteisön lisäksi sukupiiri. Sen jäsenet eivät olleet maan mahtavimpia, mutta heidän kauttaan pieni tyttö kiinnittyi kirjalliseen, suomenmieliseen sivistyneistöön, pikkuvirkamiesten ja upseerien, kirjanpainajien, kouluja käyneiden ja lukeneiden joukkoon. Jo Teklan kummisetien ja -tätien määrä oli vaikuttava. Kymmenen nimen lista erottuu kastettujen luettelossa, sillä muilla jaakkimalais-

pienokaisilla oli tavallisesti yksi kummipari. Kummien tittelit, kuten rovasti, nimismies, kruununvouti ja apteekkari, olivat nekin selvä merkki perheen kuulumisesta oman paikkakuntansa valioväkeen.⁷

Julius Hultin olikin Jaakkiman napamiehiä ja esimerkiksi ensimmäisen kuntakokouksen puheenjohtaja. Perittyä varallisuutta hänellä ei juuri ollut, sillä Tohmajärvellä sijainnut komea sukutalo oli aikoja sitten myyty velkojen kattamiseksi ja Julius joutui sitä paitsi elättämään kahta naimatonta siskoaan. Hultinien suvussa oli tullimiehiä, muita virkamiehiä ja pappejakin, mutta Julius päätyi kanslistiksi ja myöhemmin henkikirjoittajaksi. Työ oli käytännössä väestöluettelon ylläpitämistä, verotuslistojen laatimista ja veronmaksun valvomista. Vähäisen koulutuksen vuoksi hänen uransa eteni sen verran hitaasti, että naimisiinmeno tuli kyseeseen vasta vanhemmalla iällä. Teklan silmissä isä oli koko lapsuuden ajan vanha, kunnioitettava herra.⁸

Julius Hultin oli kihlautuessaan jo reilusti yli 40-vuotias. Morsian Edla oli puolisoaan seitsemäntoista vuotta nuorempi. Hän oli kotoisin Jaakkimasta ja paikkakunnan silmäätekevän kruununvouti Pehr Gabriel Savanderin tytär. Kruununvouti Savander oli itse ollut aviossa kolmesti, ja Edla oli peräisin ensimmäisestä liitosta. Syy kruununvouti Savanderin moneen peräkkäiseen avioliittoon oli ajalle tavallinen: äidit kuolivat lapsivuoteeseen. Näin kävi Edlan äidille Johanna Cedervallerille ja hänen jälkeensä kruununvoudin toiselle vaimolle Johanna Mechelinille. Vaimoista kolmas, kappalaisen leski Ebba Ammond oli 37-vuotias naimisiin mennessään. Syytä tai toisesta pariskunta ei saanut lapsia, eikä Ebba siten altistunut synnytyksen vaaroille. Hän kuitenkin kasvatti miehensä lapset edellisistä liitoista. Äitipuoli, tai emäntimä kuten aikalaiset sanoivat, ei osannut lukea eikä siis juuri perustanut kirjoistakaan.⁹

Edlan äiti, kruununvoudin ensimmäinen vaimo Johanna Cedervaller oli ollut aivan toista maata. Hänen kirjallisen ja taiteellisen lahjakkuutensa kerrottiin periytyneen seitsemälle lapsellekin – tosin on epäselvää, miten piirteet ehtivät käytännössä tarttua ainakaan lapsista nuorimpaan, Edlaan, joka oli vain päivän ikäinen, kun Johanna

kuoli. Kirjalliset taipumukset siirtyivätkin lapsiin ennen kaikkea niiden siteiden kautta, jotka säilyivät äidin sukulaisiin. Cedervallerin porvarissuvulla oli monen muun viipurilaisen perheen tavoin juuret monella taholla, ainakin Ruotsissa ja Alankomaissa. He omistivat Viipurissa kirjapainon, jota hoitivat Johannan äiti ja veli – painon nimi olikin Cederwallerin Lesken ja Pojan Kirjapaino. Cedervallerit olivat suomenmielisiä ja kirjapainon omistajina myös suomenkielisen julkaisutoiminnan avainhenkilöitä kaupungissa.¹⁰

Johannan kuoltua sukulaiset auttoivat äidittömiä Savanderin lapsia eteenpäin. Edlan sisarusjoukon ainoa poika, Teklan eno Robert Savander opiskeli Haminan kadettikoulussa ja jatkoi siten suvun upseeriperinnettä. Hän eteni urallaan kenraalimajuriksi saakka ja jäi Haminaan opettamaan sotilasuraa havittelevia nuorukaisia. Kuitenkin myös Savanderien työt koulutettiin, yksi heistä peräti Pietarissa ja Ruotsissa saakka. Alexandra Savander opiskeli sairasvoimistelua, mikä tarkoittaisi nykyään lähinnä fysioterapiaa, tukholmalaisessa Lingin instituutissa ja toimi sittemmin Helsingin yliopistossa sairasvoimistelun opettajana. Vain Edla, lapsista nuorin, joutui tyytymään kotikouluun ja sai opetusta kahdeksan vuotta vanhemmalta siskoltaan Emilieltä. Siskosten välinen side olikin vahva. Se kantoi myöhemminkin ja auttoi eteenpäin myös Edlan tulevia lapsia.¹¹

Sukusiteet ja kummisuhteet kuulostavat monimutkaisilta ja niiden aukominen nykylukijasta ehkä liiankin yksityiskohtaiselta. 1800-luvun yhteiskunnassa nämä verkostot olivat kuitenkin tärkeitä ja kaukaisemmillaakin yhteyksillä oli merkitystä. Tiedonkulku, koulu-kortteerit, opintolainat, harjoittelupaikat, töihin pääsy, matkustaminen – moni asia tuli mahdolliseksi ainoastaan suhteiden ansioista. Siteitä vaalittiin aktiivisesti, eikä sukulaissuhteisiin turvautuminen ollut osoitus heikkoudesta vaan pikemminkin vahvuus.

Sukupiirin merkityksestä huolimatta lähin ja tärkein vaikuttaja Teklan elämässä oli äiti Edla. Kaikki muistivat hänet lämpimänä, läsnäolevana ja lapset huomioonottavana. Hän oli kasvanut tunte-matta omaa äitiään, menettänyt yhden äitipuolen taaperoikäisenä

ja varttunut toisen äitipuolen, ankaraksi ja ilottomaksi kuvaillun Ebban kanssa.

Ebba Savander eli varsin pitkän elämän. Hän asui tytärpuolensa Edlan kotona ja tuli siis myös Teklalle tutuksi. Isoäitipuoli ”ei ollut enää nuori eikä varmasti koskaan ollut ollut kaunis”, kuten Tekla myöhemmin kuvaili. Ebba pelkäsi tyttölasten vahingoittuvan liikunnasta, tuulesta ja auringosta ja oli sen vuoksi kieltänyt tytärpuoliltaan juoksemisen ja hyppimisen. Ulos nämä olivat saaneet mennä kesäaikaan vasta iltapäivällä ja silloinkin tarkasti puettuina ja auringolta suojattuina. Kirjojen lukemista Ebba ei sietänyt lainkaan, eikä häntä koskaan nähty lukemassa tai edes kirjoittamassa kirjeitä. Lukeminen oli paitsi turhanaikaista, myös epäilyttävän lähellä syntiä.¹²

Edlasta kasvoi äitipuolen vaikutuksesta ja puuttuvasta koulusivistyksestä huolimatta lukenut nainen. Erityisesti häntä kiinnosti kasvitiede. Edla osasi kasvien latinankielisiä nimiä, ja hän oli innokas puutarhuri ja uusien huonekasvien haalija. Myös kaunokirjallisuus kiinnosti, ja hän kirjoitti itsekin sekä suomeksi että ruotsiksi – ja pystyi lisäksi lukemaan saksaa. Edla kirjoitti serkkunsa kanssa käsin paikallista lehteä nimeltä *Jaakkimavaara Posten* ja oli ilmeisesti laatinut romaanin aihionkin. *Virginia*-niminen käsikirjoitus, kuten suuri osa muistakin Edlan kirjoituksista, joutui liekkien saaliiksi, kun Rantalassa raivosi tulipalo 1890-luvulla. Lasten syntymä- ja nimipäivinä sekä jouluisin hänellä oli tapana sepittää pieniä runoja, joista muutama on säilynyt Teklan papereiden joukossa.¹³

Isän puolelta perheelle läheisin sukulainen vaikutti olevan faster Carolina, Juliuksen naimaton sisko, joka asui Hultinien luona. Lisäksi joidenkin kymmenien kilometrien päässä Sortavalassa piti apteekkia isän serkku Erik Oskar Relander, yksi Teklan kummeista. Hultinien lapset näyttivät kuitenkin kiinnittyvän enemmän äidin puolen sukuun. Edlan sisko Emilie meni naimisiin suomeksi kirjoittaneen lehtimiehen ja kirjailijan Pietari Hannikaisen kanssa, ja heillä oli maatila viereisessä Parikkalan pitäjässä. Ruotsinkielisiin kirjoihin jo tottunut Tekla tutustui Hannikaisten luona suomen kirjakieleen ja

suomalaiseen kirjallisuuteen – tosin siskolleen ja tämän lapsille muster Emilie puhui aina ruotsia.

Kaksi äidin puolen tädeistä, Flora ja Alexandra Savander, asuivat kaukana Helsingissä, mutta hekin tulivat tutuiksi jo varhain. Lapsuuskuvauksissaan Tekla nimittäin kertoi Edlan lähteneen alkukeväästä 1867 etsimään Helsingistä apua terveysvaivoihinsa ja ottaneen hänet mukaansa. Vaivojen laatua Tekla selvensi myöhemmin ylivaikeaan kohdassa kertomalla, että ne alkoivat edellisenä vuonna pikkuväljen syntymän jälkeen.

Matka Helsinkiin oli pitkä ja hidas. Se tehtiin hevoskyydillä, sillä junarata Riihimäen ja Pietarin välille Viipurin kautta oli vasta suunnitteilla. Matkalla Edla ja Tekla kävivät sukulaisten luona Viipurissa ja Haminassa, ehkä myös Loviisassa ja Porvoossa, mutta näistä paikoista ei Teklalle ollut jäänyt tarkkaa muistikuvaa. Sen sijaan musterit Flora ja Alexandra jäivät mieleen. Kouluja käynyt Alexandra elätti itsensä sairassoimistelijan, kun taas Flora oli kodinhoitaja. Tädit asuivat Vuorikadulla lähellä Kaisaniemen puistoa pienessä kaksiossa osittain katutason alla.

Tuolla varhaisella Helsingin-matkalla kolmevuotias Tekla pääsi harjoittamaan toden teolla ruotsintaitojaan sukulaisten välisessä seurustelussa. Suomen hän mielsi lasten kieleksi, sillä pikkulapset puhuivat Jaakkimassa toisilleen suomea niissäkin kodeissa, joissa vanhempien käyttämä kieli oli ruotsi. Mielikuva oli niin vahva, että tullessaan 19-vuotiaana uudelleen Helsinkiin Tekla hämmästytti huomattavasti pikkulasten puhuvan ruotsia keskenään.

Kotimatalle Jaakkimaan Edla ja Tekla lähtivät toukokuussa. Maassa oli vielä lunta, mikä enteili huonoa kesää. Huono siitä tulin, pahin miesmuistiin. Kato koetteli suurinta osaa Suomea, valtavat kerjäläisjoukot vaelsivat maanteillä ja kuljettivat mukanaan sairauksia, jotka iskivät nälän heikentämiin ihmisiin. Nälkä ja niitä seuranneet taudit tappoivat noin joka kymmenennen suomalaisen, mutta Teklan ”lapsenmieleen” nälkävuodet eivät jättäneet mitään muistijälkiä.¹⁴

Nukkekaappi, puukko ja lapsuuden muistot

Lapset ottivat leikkeihinsä vaikutteita ympäristöstä. Yhdessä leikissä nimeltä ”vunukkasilla” rakennettiin tyynyistä, kankaista ja muista tarvikkeista oikean kokoinen vauva, leikittiin maalaisväkeä, puhuttiin suomea ja otettiin tyynylapsia mukaan leikkijumalanpalvelukseen. Siellä niiden kiljunta herätti kirkkopahennusta aivan kuten lapset olivat nähneet tapahtuvan oikeassakin jumalanpalveluksessa. Leikin huipennukseksi äitejä nuhdeltiin ankarasti ja kehoitettiin viemään huutavat lapsensa ulos.¹⁵

Vuodet Jaakkimassa saivat myöhemmin Teklan mielessä ylleen idyllisen hohteen. Nuoruusmuisteluita kirjoittaessaan keski-ikäinen Tekla vertasi vaatimatonta, iloista ja tervehenkistä maalaislapsuuttaan osittain kuvitteelliseenkin nautintoja janoavan, tyytymättömän ja epäterveellisten sähkövalojen loisteessa kasvaneen kaupunkilaislapsen elämään. Hän näki maalaiselämän kaikin tavoin puhtaampana ja arveli maalaislasten olevan jopa terävämpiä kuin kaupunkilaisten. Tekla suorastaan sääli kaupunkilaislapsia, joilla ei ollut muuta katseltavaa kuin näyteikkunoiden rihkama ja jotka tungeksivat ihmisjoukkojen keskellä, asfaltoiduilla kaduilla autojen mylviessä. Leikki-paikkoina heillä oli vain ahtaat pihat ja kiviset kadut, kun maalla sai vapaasti vaellella metsissä ja pelloilla.

Aika varmasti kultasi muistoja, mutta selvää on, että lapsuusaika jätti Teklaan syvän jäljen. Lapsuus- ja nuoruusmuisteluita lukiessa voi kuitenkin huomata, että ne on kirjoitettu kauan tapahtumien jälkeen. Osittain ne kertovatkin enemmän siitä, miten Tekla halusi itsensä nähdä tai nähtävän, kuin siitä, minkälaisia tapahtumia lapsuuteen liittyi.

Toistuva ja myöhemmissä tutkimuksissa ja muissa kirjoituksissa usein esiin nostettu teema on Teklan kertomus itsestään poikkeusyksilönä tyttöjen joukossa. Hän korosti leikkiensä poikamaista hurjuutta ja kovaa haluaan saada poikien tapaan pitää mukanaan puukkoa veistelyä varten. Isä vastusti ajatusta, kunnes puukkoon solmittiin

niin pitkä nyöri, että se ulottui piiloon hameen taskuun. Lapsuuden leikeistä Tekla veti yhtäläisyyden omaan myöhempään toimintaansa ja taipumukseensa hakeutua miesten joukkoon:

Naisväen seuraa olen pitänyt yksitoikkoisempana, heidän mielenkiintonsa kohteet ovat huomattavasti ahtaampia.¹⁶

Muidenkin aikanaan poikkeuksellisten naisten lapsuuskuvauksissa toistuvat kokemukset siitä, miten he olivat jo tyttöinä toisenlaisia kuin muut, esimerkiksi omat sisarensa. Yhteiskunnallisesti aktiivisten tai muuten totutusta kaavasta poikkeavien naisten kertomuksissa toistuvat tarinat raisuista, poikien kanssa luontevasti leikkivistä ja vapaudestaan nauttivista tytöistä.

Osittain kyse voi olla siitä, että nämä naiset todella olivat lapsena erilaisia kuin sovinnollisemmat sisarensa, mutta kyseessä voi olla myös jälkikäteen omaksuttu ja ikään kuin jälkiviisas ajatus lapsuudesta asti näkyvässä olleesta erityisyydestä. Tarinallisesti tätä voi ajatella toistuvana teemana, trooppina, jolla tietynlaisista elämänkuluista kerrotaan. Poikien kanssa viihtyvistä ja tylsiä tyttöjen juttuja karsastavasta raisusta työstä on tullut tavallaan mallikertomus, helposti omaksuttava ja tutulta tuntuva tarina.¹⁷

Tehlakkin kirjoitti itsestään tarinaa. Hän laati lapsuusmuistelunsa vuosikymmeniä tapahtumien jälkeen, jolloin poikkeuksellinen elämänura oli jo selvillä. Kertomuksissa lapsuudesta Tekla nosti esiin esimerkiksi yhteiset ”poikien” leikit, ja samaan teemaan ovat tarttuneet myös hänestä kirjoittaneet toimittajat ja tutkijat. Vähemmälle jäävät sukupuolelle tyypillisemmät kiinnostuksen kohteet, kuten rakkaus käsitöihin, jouluisin äidiltä saadut mitä mielikuvituksellisimmat uudet nukenvaatteet tai nukkekaapin ahkera sisustaminen. Tekla myös kertoi muisteluisaan, ettei veli Eliskään ”ylenkatsonut leikkimistä nukeilla vaikkei hänellä omia ollutkaan”. Myöhemmin Tekla viivasi kertomuksen Eliksen nukkeleikeistä yli.¹⁸

Tavallista pidempi koulutie

Kotikoulusta maailmalle

Varhaiselta Helsingin-matkaltaan Tekla muisti erityisen hyvin Yliopiston eläintieteellisen museon, sillä sen täytetty susi sai hänet kavahtamaan pelästyneenä taaksepäin. Myöhemmin hän luki tämän ensimmäisen selkeän lapsuudenmuiston suoranaiseksi enteeksi akateemisesta urastaan. Olihan eläinmuseo nimenomaan yliopiston museo. Kun hän lisäksi oli saanut ensimmäisenä syntymäpäivänään isältä lahjaksi kultaisen lyyran mallisen rintaneulan, tuntui myöhemmin siltä, kuin ”kohtalon sormi” olisi puuttunut lukuisiin samankaltaisiin tapauksiin ja viitoittanut tietä eteenpäin kohti korkeampaa koulutusta.

Lasten kouluttaminen oli tavallista 1800-luvun loppupuolen virkamiesperheissä, myös niissä, jotka eivät olleet kovin varakkaita. Teklan opintie alkoi tyypilliseen tapaan kotoa, missä äiti opetti hänet lukemaan. Edla askarteli kolmivuotiaalle tyttärelleen pahvinpaloja, joissa jokaisessa oli kirjain ja siihen liittyvä kuva. Oppiminen tuntui helpolta, aakkoset tulivat tutuiksi ja pikkuhiljaa lukutaito karttui. Kotona oli myös tarjolla lukemista – mikä ei ollut aivan itsestään selvää. Mieluisimpia kirjoja olivat historioitsija Karl Gabriel Leinbergin raamatuntarinat ja Zachris Topeliuksen *Naturens bok*, kansakouluille tarkoitettu luonnontieteen oppikirja.

Koulun Tekla aloitti kahdeksanvuotiaana. Hänen ei tarvinnut lähteä kauas, sillä naapurissa Lyran perheen lapsille palkattiin kotiopettajatar, jonka oppiin Teklakin pääsi. Hökkölän taloon muutti lapsia opettamaan vasta 17-vuotias, edellisenä vuonna tyttökoulusta

valmistunut Naëmi Ingman. Musiikista kiinnostuneena hän piti oppilailleen laulutunteja joka päivä ja opetti heitä myös tanssimaan. Myöhemmin Naëmi Ingman tuli tunnetuksi oopperalaulajana ja laulunopettajana Sortavalassa.¹⁹

Sortavalaan vei pian Teklankin tie. Jaakkima kuten koko Laatokan Karjala kuului niin kutsuttuun Vanhan Suomen alueeseen, missä tyttöjen koulutukselle oli paremmat olosuhteet kuin muualla suuriruhtinaskunnassa. Alue oli liitetty Venäjään Suuren Pohjan sodan jälkeen vuonna 1721 ja keisarinna Katariina Suuren aikana alueelle oli perustettu paljon tyttökouluja, joiden perintö kantoi yhä.

Sortavalan yksityinen tyttökoulu oli kuitenkin aloittanut toimintansa keisarinnan aikaa myöhemmin, vuonna 1857. Sen perustaja Charlotta Lydecken jätti luomuksensa vain muutaman vuoden jälkeen, jolloin koulun otti johtaakseen vasta 18-vuotias Hilda Fabritius. Hän toimi sen johtajana yli neljäkymmentä vuotta, ja koulu tunnettiinkin Hilda Fabritiuksen koulun nimellä.²⁰

Aivan ilman mutkia ei Teklan koulutie alkanut. Hänen tätinsä Carolina Hultinin oli nimittäin määrä viedä yhdeksänvuotias Tekla kouluun, mutta matkalla kävi toisin. He pääsivät kyllä Sortavalaan asti mutta vierailivat heti kaupunkiin saavuttuaan Carolinan tuttavien, Sireliuksen neitien luona. Kävi ilmi, että neidit pitivät kotonaan muutaman lapsen koulua, ja yllättäen faster Carolina päättikin jättää veljentyttärensä heidän luokseen. Sireliuksen neitien kotona Tekla opiskeli vuoden, kunnes siirtyi Fabritiuksen kouluun, jonne alun perinkin oli ollut matkalla.

Sortavalassa kymmenvuotias Tekla kärsi alituisesta koti-ikävästä. Hän kaipasi perhettään, Jaakkimaa ja tutuksi käynyttä maalaiselämää. Tosin 1870-luvun Sortavala ei ollut kovin kaukana maaseudusta sekään. Muutamien mukulakivillä päällystettyjen katujen varsilla oli lähinnä yksikerroksisia puutaloja ja vain kaupungin kirkot – luterilainen ja ortodoksinen – nousivat niitä korkeammalle. Pellot alkoivat heti talojen vierestä. Aukkaitakin oli vain joitakin satoja, tosin kaupunkia ympäröi laaja maalaiskunta, jossa ihmisiä oli enemmän.²¹

Teklan kouluvuosien aikana valmistui kaupungin ylpeys, puinen Seurahuone. Sen ravintola ja hotelli palvelivat matkailijoita, joita tuli kaupunkiin aiempaa enemmän. Sortavalan päivät Laatokan Karjalan sivistyskeskuksena olivat kuitenkin vasta edessäpäin. Kaupungin kuuluisa opettajaseminaari perustettiin vuonna 1880, siis sen jälkeen, kun Tekla oli jo siirtynyt seuraavaan kouluunsa.

Piinaavaa koti-ikävää lievensi se, että Tekla sai asua sukulaisten luona. Isän serkku, Sortavalan ensimmäisen apteekin perustanut Oskar Relander oli luonteva majoittaja, olihan hän myös Teklan kummisetä. Relanderien poika, vuotta vanhempi pikkuserkku Karl Adolf Oskar eli Oiski oli Teklan ihastuksen kohde. Apteekkari Relanderin koti vaikutti kaupunkilaiselta ja hienostuneelta aina puutarhoja ja ruokatarjoiluja myöten.

Koulunkäynti maistui koti-ikävästä huolimatta, olihan Tekla jo tottunut lukija. Sortavalan yksityinen koulu oli Hilda Fabritiuksen johdolla muokkautunut tausta-aatteeltaan fennomaaniseksi, mutta ruotsi säilyi koulun kielenä. Tämä ei tuottanut vaikeuksia kaksikieliselle Teklalle. Nimestään huolimatta tyttökoulu otti kolmelle alimmalle luokalle oppilaiksi myös poikia. Välitunneilla tytöt ja pojat leikkivät yhdessä, aivan kuten Tekla oli tottunut jo kotona Jaakkimassa leikkimään. Yhteenottojakin tapahtui, esimerkiksi silloin, kun hän ajautui kelkkamäessä riitaan erään pojan kanssa. Tekla oli potkaissut pojan jääkelkkaa, joka hänen mielestään oli tärvellyt koulun mäen ja kostoksi poika puolestaan rikkoi Teklan kelkan. Joululahjaksi saadulla kelkalla oli nimikin, Sleipnir. Nimi oli peräisin Odinin kahdeksanjalkaiselta hevoselta, orilta, joka kuljetti urheat soturit Valhallaan. Historia oli pikku-Teklan lempiaine ja myös jumaltarut kiinnostivat häntä.

Varhaisimpia koulumuistoja olivat Zachris Topeliuksen aloitteesta Suomen koululaisille järjestetyt toukojuhlat. Myöhemmin Tekla näki nämä juhlat ja erityisesti lasten valmistautumisen niihin idyllisen yksinkertaisena. Kuinka vaatimattomia olivatkaan silloin lasten ”pyyntäykset”, kun uusi pumpuli- tai kretonkileninki oli eleganssin

huippu, hän muisteli ja lisäsi kuin ohimennen käyttäneensä samaa puuvillamekkoa myös luokkatoverin hautajaisissa.²²

Sortavalassa ei voinut opiskella kovin pitkälle. Koska Julius ja Edla Hultin tahtoivat lapsilleen hyvän koulutuksen, jatkui Teklan opintie Haminaan, tyttöpensionaattiin.

Tyttöpensionaattilainen

800 markkaa vuodessa kouluun ja asuntolaan oli suuri rahallinen uhraus pikkuvirkamieheltä, jonka piti maksaa myös poikansa koulu ensin Viipurin ruotsalaisessa lyseossa ja sen jälkeen suomalaisessa Kadettikoulussa. Mutta isä oli sitä mieltä, että koulutus oli paras perintö minkä hän saattoi lapsilleen jättää. Valinta osui tähän kouluun osin koska se nautti suurta arvostusta koko maassa osittain koska Haminassa oli lähisukulainen, eversti Robert Savander, joka pystyi pitämään minusta huolta.²³

Näin Tekla kuvasi myöhemmin koulunkäyntinsä seuraavaa etappia. Sukulaisista muodostuva paikkakunnalta toiselle ulottuva verkosto auttoi tässäkin elämäntilanteessa. Sortavalassa Teklasta oli pitänyt huolta kummisetä Oskar Relander perheineen, ja seuraavalla koulupaikkakunnalla Haminassa tukikohdan antoi äidin veli Robert Savander. Sotilasuran tehnyt Robert-eno oli everstiluutnantti, joka opetti Haminan kadettikoulussa muun muassa kalligrafiaa ja voimistelua. Lisäksi kaupungissa asui Teklan pikkuveli Elis, joka opiskeli kadettikoulussa jatkaen näin omalta osaltaan äidin puolen suvun sotilasperinteitä.²⁴

Poikia Haminaan veti juuri kadettikoulu, mutta kaupungissa oli monta vaihtoehtoa myös opinhaluisille tytöille. Hultinit valitsivat esikoiselleen ruotsinkielisen yksityisen tyttökoulun, joka oli aloittanut toimintansa viisi vuotta aiemmin. Sen olivat perustaneet kaupungin silmäätekevät miehet, aktiivisimpana heistä kadettikoulun johtaja kenraaliluutnantti Frithiof Neovius, jonka tytär Dagmar kirjautui

koulun oppilaaksi kymmenvuotiaana. Perustajat olivat olleet huolissaan tyttäriensä koulutuksen laadusta nimenomaan Haminassa, mutta pian koulun maine kiiri ja sinne saapui tyttöjä ympäri maata. Koska pienestä kaupungista oli vaikea löytää riittävästi soveliaita majoituspaikkoja kasvavalle oppilasmäärälle, päätettiin koulun yhteyteen rakentaa majoitustilat. Kolme makuusalia ja ruokala oli alun perin suunniteltu neljällekymmenelle tytölle, mutta usein oli asukkaita tätäkin enemmän, sillä tulijoita oli paljon.

Tekla saapui kouluun 14-vuotiaana vuonna 1878. Hänen tullessaan olivat koulussa jo serkut Edith ja Aina Savander, jotka olivat aloittaneet ensimmäisten joukossa, ja myöhemmin mukaan liittyi heidän nuorin sisarensa Berta. Muihin koulutovereihin kuului esimerkiksi Mathilda Wrede, aatelisperheen tytär, joka myöhemmin omisti elämänsä vankien auttamiselle.²⁵

Tekla kävi koulua kolme vuotta. Matematiikassa, saksassa ja ranskassa hän oli kovasti Haminan koulun tasoa jäljessä, ja englantia oli ennestään täysin vierasta. Venäjä ja suomi olivat valinnaisia aineita neljänneltä luokalta lähtien, eikä suomea opiskellut juuri kukaan, sillä sitä ei pidetty kovin hyödyllisenä. Tekla oli yksi harvoista, ja hän saiikin pian maineen fennomaanina.

Tyttökoululaisilla oli luonnollisesti omat opettajattarensa, mutta he hyötyivät myös kadettikoulun opettajista. Näiden johdolla he tutustuivat tavanomaisten kouluaineiden lisäksi aineisiin, jotka olivat perin harvinaisia tuon ajan tyttökouluissa, kuten fysiikkaan, kemiaan, anatomiaan ja kosmologiaan.

Viimeksi mainittua opetti koulun perustajiin kuulunut eversti Neovius, joka onnistui herättämään kiinnostuksen taivaankannen ihmeisiin näyttäessään kuun vuoria teleskoopilla. Vain kuiva uskonnonopettaja jäi Teklan mieleen epämieluisana, muuten koulumuistot olivat hyviä – varsinkin muistot niistä opettajista, jotka kohtelivat tyttöjä kuin täyskasvuisia naisia. Oppilaiden kiinnostus luonnontieteisiin kasvoi, kun he saivat vieraila kadettikoulun museossa ja laboratoriossa. Jälkimmäisessä saattoi tosin joutua kadettioppilaiden kepposten